

**B  
E  
R  
U  
S**



**Nummer 2 Årg 2 - 2011**



# BERUS

**Redaktör och ansvarig utgivare:** Leif Westrin och Pierre von Rahmel

**Tel:** Leif. 0708 443301 och Pierre: 0704 566588

**Mail:** [berus@thamnophis.se](mailto:berus@thamnophis.se)

**Svensk Herpetologisk Tidskrift**

*Tidskriften BERUS ägs och utges av Leif Westrin och Pierre von Rahmel.*

*Tidningens syfte är att sprida kunskap och understödja forskning om amfibier och reptiler, samt verka för att dessa djur hålls och föds upp under sunda former i terrariemiljö, samt vidtaga och stödja åtgärder för att bevara och skydda amfibier och reptiler i deras naturliga miljöer.*

*I BERUS publiceras arbeten om världens amfibier och reptiler i såväl natur och terrarium.*

*Tidskriften BERUS läggs ut när tid och material finns.*

*Artiklar, foton, teckningar eller andra bidrag till tidskriften skickas till redaktionen digitalt.*

*Samtliga foton och diagram som återges i artiklar i tidskriften är av artikelförfattaren om inget annat anges. Författarna äger upphovsrätten till det publicerade materialet och bör tillfrågas om artikeln är aktuell för återpublicering i annan form.*

*Författarna själva ansvarar för riktighet och sanningshalt i text och bild i sina artiklar som blir publicerade i BERUS .*

*BERUS is issued by Mr Leif Westrin and Mr Pierre von Rahmel.*

*The aims of the the paper are to promote a greater understanding for amphibians and reptiles in nature and in terrarium environments; to encourage research; to stimulate the development of sound and healthy techniques to maintain and propagate amphibians and reptiles in captivity, and to initiate and support measures to protect threatened species.*

*This digitally paper is religiously and politically independent, as well as noncommercial.*

**Foreign authors are welcome to contribute with articles in the English or German language.**

**Nummer 2 Årg 2 - 2011**

**BERUS Redaktörer (Editors) och ansvariga utgivare:  
Leif Westrin & Pierre von Rahmel  
Stockholm, Sweden**

**Omslag:**

Herpexp 09. maj 25. En hane av bosnisk huggorm ( *Vipera berus bosniensis* ) vi fann i Durmitorbergen.

©Leif Westrin.

# ***BERUS***



**[www.facebook.se/BERUSmagazine](http://www.facebook.se/BERUSmagazine)**

## Ledare

### **BERUS 2 Årg 2 - 2011**

Den sista augusti har kommit och jag påbörjar ledaren för BERUS nr 2 detta år 2011. I skrivande ögonblick fortsätter den arabiska våren och friheten gryr i Libyen. Det är ofrånkomligt höst nu, igår såg jag de sista tomsvalorna säga adjö svirrande över mitt tak och med dem sommaren för denna gång. Sommaren herpetologiskt har varit intressant, t.ex. för två veckor sedan fann jag 8 precis nyfödda hasselsnokar ute på Södertörn. Det var en historisk superhelg för svensk herpetologi som kommer att omtalas i årtionden, nu i helgen med Expo Syd i Kristianstad, en mässa som anordnas av Tropikföreningen Amazonas, mässan blev mycket lyckad med efterföljande fest. Jag var sedan länge inbjuden till festen och det blev ett otroligt trevligt samkväm. Sveriges Herpetologiska Förening firade 40-årsjubileum samma kväll i Tomelilla några mil från Kristianstad. Jag hade inte möjlighet att närvara där tyvärr vilket hade varit kul då många av mina gamla vänner var samlade där. Jag skrev ett litet fest-tal i stället att läsas upp för de gamla kämparna:

#### ***Ett litet fest-tal för Sveriges Herpetologiska Förening***

*Hej alla gamla ärrade kämpar och kära vänner, jag Leif Westrin har tyvärr inte ynnesten att vara bland er nu när min gamla ungdomskärlek Sveriges Herpetologiska Riksförening fyller fyra decennier, jag har varit med er ett tag nu, jag skrev min första artikel om strumpebandssnokar i SNOKEN anno 1975. Jag tackar för att jag fick en inbjudan att komma som hedersgäst att tala men Jag är tyvärr sedan länge inbokad på ett annat event. SHR har varit en stor del av mitt liv och givit mig många vänner för livet varav många lyckats väl i livet och spridits över världen där de blivit mycket framgångsrika i sina gebit. Jag saknar er!*

*Fyrtio långa år har passerat, vi är fortfarande kvar och har rätten att utöva vår hobby. Detta hade inte varit möjligt utan de insatser som gjordes av mig själv och några till av oss oldboys då under den där skräckfyllda våren och försommaren i början av åttiotalet då ett totalförbud för vår hobby skulle komma den första juni detta ödesår något vi som var med då aldrig kommer att glömma. Vi flydde inte undan problemet, vi löste det, tack ni alla som hade modet att stå emot hotet! Vår dåtida gemensamma insats säkrade framtiden för vår älskade hobby.*

*Jag vill speciellt omnämna och hedra min gamle vän Christer Rasmussen, då på Naturhistoriska Riksmuseet som oegennyttigt kämpade för vår rätt med att lyckas öppna dialog med myndigheterna och ej att förglömma en av de bästa redaktörer vår tidning SNOKEN någonsin haft: Henrik Lundström. Nu har många år flutit förbi, det orättvisa importförbudet har gått till historien, innehavsförbudet för reptiler i Sverige kom aldrig till och vår hobby har utvecklats mer än vi kunde ana då, det kanske ni såg på mässans överflöd av fina djur. Njut av festen och höj en skål för SHR och de gamla kämparna- mina ungdomsvänner som gjorde framtiden möjlig, jag kommer att höja en för dem och det gamla SHR där jag är men vet att min själ är med er denna kväll.*

*Leif G. Westrin.*

Här kommer nu äntligen BERUS med den avslutande delen av 8 Dagar på Balkan, inplanerat i senare nummer är högintressanta artiklar om Kaukasus huggormar och reseskildring från Kinas berg mm, något att se fram emot nu när vintern kommer efter en förhoppningsvis vacker höst. Mycket nöje önskar vi redaktörer på BERUS er kära läsare.

Mvh. Leif & Pierre.

# REPTISITE.SE

Ett Nytt Hem Och Vattenhål  
För Herpetologer På Nätet Har Fötts!

Välkommen in!  
Peter Andersson

## 8 dagar på Balkan. Del 2.

**24/5. 2009. Dag 4.** Vi åkte tillbaka till platsen vi hade funnit vår första karsthuggorm dag ett på resan. Där vi såg solen gå upp och skingra dimslöjorna över Baba Planina medan vi åt vår pršutafrukost i lugn och ro. Solen började förgylla Kobilja Glavas sluttningar och fågelsången var stark. Koltrastarna och bofinkarna som spelade i gryningen tystnade när solen kom och ersattes av sommargyllingar, härfåglar och svarthuvad sparvar som sedan dominerade ljudlandskapet i Koritas berg när vi letade denna morgon. Ödlor var det gott om och det prasslade överallt där helst vi banade vår väg uppe i den vassa karsten. Morgonstela stora smaragdödlor tumlade i det fuktiga gräset framför våra fötter, flyende tillbaka till sina invanda gömställen i karsten. Svarta spetshuvudödlor kröp fram ur smala sprickor i det gråvita berget och flöt samman med de svarta lavarna på berget. I stenmurarna och rösen fanns det gott om de bruna murödlorna. Den morgonen såg vi även ovanligt många sandödlor i dolinernas närhet.

När vi klättrade runt ovanför dolinerna fick Miqe syn på en orm, det var en gul poskok (*Vipera ammodytes*) som visade huvudet ett kort ögonblick och skänkte mig en bild innan den drog sig tillbaka under en orubbliga sten. En dov väsning hördes och den grova poskokken backade in i mörkret, rullade ihop sig och var borta till vår besvikelse under den stora och orubbliga stenen. Vi märkte fyndplatsen med en upphängd ormpåse och lämnade platsen i fred, vi tog en letarpaus och satte oss i det sommardoftande gräset där vi delade på en medhavd burk öl. Efter att njutit av ölen och beundrat Baba Planina i fjärran gick vi tillbaka mot platsen där vi sett den gula poskokken, men den var och förblev borta för våra ögon. Morgonen gick obemärkt över till dag. Gräset torkade upp och det började dofta starkt av vild timjan. Vi avbröt sökandet uppe i karsten runt dolinerna och sökte oss ner till vägen.

Vid parkeringen gjorde vi ett för Korita ovanligt fynd då vi såg ett par karstödlor (*Podarcis mellisellensis fumana*), en art som normalt hör låglandet till. Vi fann fyndet märkligt då denna lokal i närheten av Korita ligger på över 1000 meter över havet. Vi var kaffesugna och vi åkte ner till Gacko för att stilla det trängande behovet av dagens koffeindos hos oss. Kaffet blev tyvärr en besvikelse då vi fick kaffet serverat i ett par knappt tumnagelstora tjocka expressokoppar. Vi åkte till Avtovac för att leta vattensnok och grodor i Rijeka Musnica som tyvärr visade sig vara starkt förorenad av Gackos utsläpp. Trots utsläpp och sopor hittade vi flera vattensnokar (*Natrix n persa*) varav ingen hade de för underarten typiska strimmorna på ryggen. Sjögrodorna kväkte överallt och flydde med meterlånga hopp ut i vattnet då vi gick efter stranden. Det var gott om blodiglar i vattnet och här och där spelade de gulbukiga klockgrodorna (*Bombina variegata*) sin entoniga sång.

Vi började bli hungriga och det började bli hett då det nu var mitt på dagen. Lunchen blev traditionsenlig, bestående av Jelenpivo, hleb och pršuta som smakade bra efter vårt klättrande i karsten hela morgonen. Våra skor och strumpor var blöta efter vårt traskande i floden och fick sin chans att torka upp i den varma solen under tiden vi åt. En härfågel ropade oupphörligt och en törnsångare sjöng i buskarna under hela vår lunch. Vi tittade en stund på gulärlorna som trippade runt vid floden innan vi bröt upp.

Vi åkte mot Montenegros gräns och färdades genom ett pastoralt landskap med fridfullt betande får mot gränsposteringen. Terrängen såg fin ut och vi stannade för att leta men då det var mitt på dagen såg vi endast smaragdödlor bland buskarna uppe i karsten. Vi kom till slut fram till gränsposteringen och vi fick till vår förtrytelse där det för oss negativa beskedet att endast lokalbefolkningen kunde använda denna gränsovergång. Gränsvakten talade om för oss att gränsovergången vid Bileća var öppen för alla. Det var bara för oss att snyggt åka tillbaka mot Bileća och då vi fortfarande var kaffesugna stannade vi vid det gamla förfallna fiket vid Meka Gruda. Interiören var helt oförändrad sedan kriget med ett par dammiga bilder av Ratko Mladić och Radovan Karadžić på väggen. Vårt kaffe kom till bordet och den här gången var det stora koppar med starkt kaffe och vi lät oss väl smaka.

Ett gäng grabbar från orten bjöd oss på Jelenpivo och vi hade kul, tiden gick snabbt och det blev ofrånkomligt eftermiddag då vi tog avsked av våra nya vänner.

Ovanför Bileća stannade vi för att göra ett återbesök på den klassiska *ammodytes*-lokalen med sina murar som vi inte skådat sedan kriget började. Till vår besvikelse var alla murar nu borta och det såg helt an-

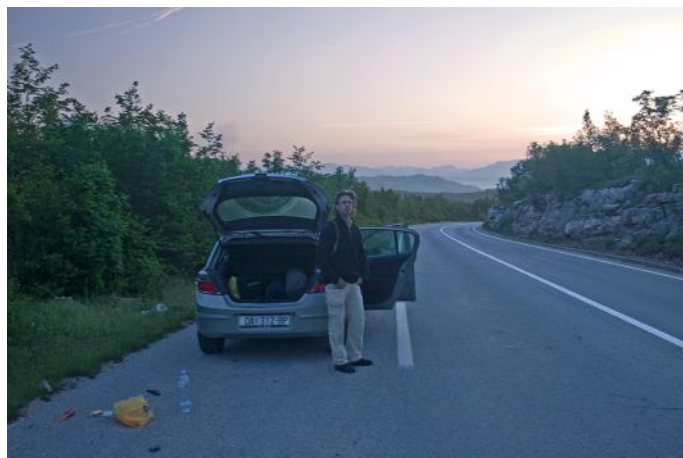
norlunda ut där än vi hade förväntat oss att se. Vid vägen fanns dock lite rester av murverk kvar och där sprang det karstödlor och vi hittade en sköldpadda nedanför i gräset. Det stank av förruttelse där och vi hittade ett får med buken totalt urlåst. Vi tog ett par bilder av fåret och de få reptilerna där innan vi gick därifrån för att slippa den påträngande sötsura stanken av fåret. Höskörden pågick som bäst på ängarna, vi gick fram och pratade med de glada svettiga grabbarna vid maskinerna och frågade bland annat om fåret då vi delade på en pivo och en av den sade med ett glatt flin på läpparna: Mine-kaboom. Vår lust att leta mera *där* upphörde naturligtvis och vi sade adjö med glada handslag och drog vidare mot Montenegro. Vid gränsposteringen visade vi våra papper och vakten frågade vad vi gjorde där och vi berättade att vi fotade och klättrade i berg, det tyckte han var kul och önskade oss lycka till, han var livligt fotbollsintresserad och berättade att han var Hammarbyare och höll på ”Bajen” Vi pratade fotboll en lång stund innan vi åkte in i Montenegro. Några kilometer längre fram kom vi till Vračenovići med sin sönderskjutna vägs skylt från krigets dagar. Vid skylten fann vi en överkörd ödlesnok (*Malpolon monspessulanus*) Vädret började dra ihop sig och det mullrade i de mörka molnen bakom oss i BiH.

Vi åkte vidare och kom fram till en restaurant ovanför *Nikšićko jezero*. *Himlen var blygrå, det åskade och det började bli lagom sent på dagen för att äta igen. En enorm bandhund skällde ut oss vid ingången då vi gick in. Vi satte oss på verandan med utsikt över sjön. Vi beställde Nikšićko pivo men till vår förvåning hade de endast Beck's men det smakade bra och snart kom vår Balkan Mixed Grill in på bordet. Denna gång på faten var det rikligt med stora välgrillade feta fläskkotletter och filéer plus den obligatoriska smala korven naturligtvis. Miqe sade kom jag ihåg: Regna nu då! med en väl kyld Beck's i näven. Middagen blev trevlig och med fyllda magar behövde vi inte tänka på mat mer den dagen. Vid sjön fann vi fler döda ödlesnokar på vägen, samtliga var hanar. Vädret var fortfarande disigt och mulet men regnet verkade dröja och tacksamma för det var vi då vi ämnade återbesöka Durmitor och leta fler huggormar.*

Vi svängde av nere i Nikšić och fick sedan köra på smala bergsvägar, asfalterade men inte mycket bredare än en parkväg. När vi kom fram till Žabljak var det mörkt och vi körde förbi staden och direkt upp i bergen till vår tidigare besökta dal. Vi körde av från vägen och in i ett sandtag där vi slog upp tältet. Natten kom och var till en början varm och med klar himmel men det skulle förändras, vid 4-tiden hörde jag avlägsen åska, jag purrade Miqe, vi rev snabbt tältet och satte oss i bilen. Vi hann knappt sätta oss förrän de första regndropparna föll på vindrutan. Sedan började det blåsa med stormstyrka och himlen öppnade sig, regnet vräkte ner med full kraft och åskan dånade, blixterna lyste upp himlen till dagsljus. Vi satt rätt säkra i bilen som fungerade som *Faradays bur* och avledde kraften. Ett tag trodde vi att vi skulle blåsa ner i avgrunden. Vi utsattes för Kraften, det dånade, vibrerade i bilen och himlen öppnade sig.



*Dimman låg tät över Baba Planina. ©Leif Westrin.*



*Morgonen vid Korita var kall och klar, det blev en snabb frukost. ©Leif Westrin.*



*En morsk sandödla var det första vi hittade denna morgon. ©Leif Westrin.*



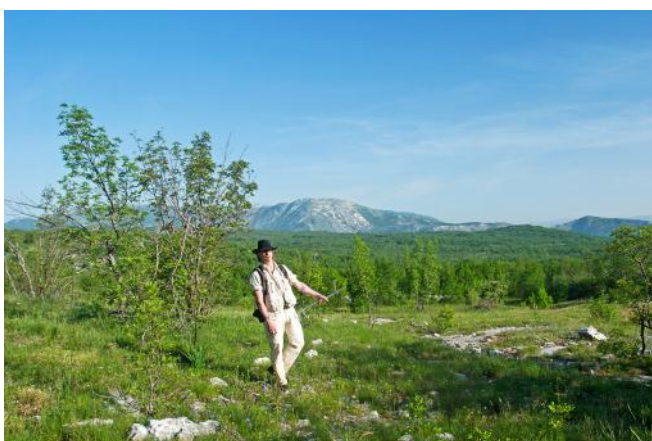
*Med värmen kom smaragdödlorna fram, fjärilen var dödsömd. ©Leif Westrin.*



*Mätt och belåten smaragdödla*



*Miqe njuter av utsikten över det vackra Baba Planina. ©Leif Westrin.*



*Miqe poserar under Baba Planina. ©Leif Westrin.*



*En stunds vila under Baba Planina. ©Leif Westrin.*





*Rijeka Mušnica Flugbäcken. ©Leif Westrin.*



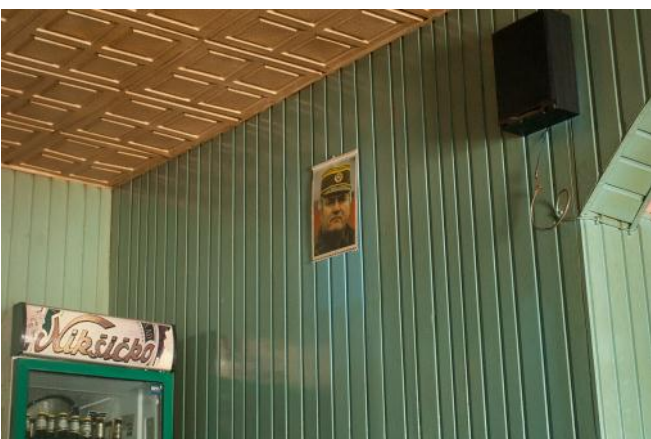
*Av alla vattensnokar (*Natrix n. persa*) vi fann i bäcken var ingen randig. ©Leif Westrin.*



*Det var gott om sjögrödor i bäcken. ©Leif Westrin.*



*Till min glädje fanns det fortfarande klockgrödor i bäcken. ©Leif Westrin.*



*Inne på fiket i Meka Gruda fanns fortfarande bilder från kriget kvar på väggarna av general Mladko Mladic. ©Leif Westrin.*



*En skymt var vad jag fick av sommargyllingen i Bileća. ©Leif Westrin.*



*Sönderskjuten skylt vid Vračenovići. ©Leif Westrin.*



*Vi hittade en överkörd ödlesnok vid Vračenovići strax före gränsen till BiH. ©Leif Westrin.*

**25/5. 2009. Dag 5.** Morgonljuset kom och den massiva regnstormen över Durmitor drog bort, det var dimmigt och vi fick se ett par skygga ringtrastar leta mask i närheten av bilen, jag tog ett par bilder av dem. Dimman lättade plötsligt och vi fick se den blå himlen lysa igenom diset då vi blickade upp mot Stožina. En halvtimme senare började solen slicka dalens sluttningar, det kunde knappast bli bättre förutsättningar om vi ville hitta djur än solsken efter regn. Vi tittade ut över dalen och såg några få små kvardröjande dekorativa moln segla under oss. Dalens alla ringtrastar och stenskvättor sjöng intensivt och en avlägsen gök stämde in i kören. Vi vandrade ner mot karstridgen långt nere i dalen och det fuktiga gräset dränkte snart våra strumpor, vi kunde brytt oss mindre. Nu skulle det letas och när vi kom fram vid ridgen såg vi de första mosorödlorna formligen klistrade mot karsten insupande den välgörande klara morgonsolen efter regnet.

Trots att våra fötter formligen simmade i skorna var vårt humör på topp då vi vandrade längs ridgens kant. Långbensgroddor hoppade med långa hopp i det våta gräset och flydde ner i bäcken. De otaliga mosorödlorna på snart när varje lämplig karstklippa tog vi en mängd bilder på, även sandödlorna avfotograferades där de tumlade i gräset framför våra fötter. En sandödra sprang, satte sig ett ögonblick på min sko för att sedan rumla in och försvinna i en skreva. Jag klättrade upp på ridgen och fick äntligen dagens första ormkontakt. Ovanpå en låg platt enbuske såg jag en halvvuxen bosnisk huggorm ligga och sola. Vi tog bilder av den i olika vinklar och lät den sedan vara ifred då den inte precis uppskattade mänsklig kontakt. Uppmuntrade av fyndet började vi nu leta intensivt efter flera. Några minuter senare hittade jag en till orm, denna gång en vuxen ljusbrun hona av samma art som låg i ljungen vid ett stort stenröse dekorerat av de vitnande benen från en stenbock lysande i ljungen.

Bilder togs av henne och vi lät henne sedan återfå friden i sitt röse. Vi behövde bara gå några få meter i ljungen då jag hade turen att hitta ännu en till hona, även den brun av bosnisk huggorm som de föregående naturligtvis avfotograferades, detta var en otrolig upplevelse att på några minuter hitta tre bosniska huggormar, jag var lycklig och njöt av dagen som börjat så bra. Men det var inte slut med denna tur. Jag fann ett ömsat skinn från en huggorm som var helt färskt och fortfarande mjukt och ropade på Miqe som omedelbart kom upp till mig i röset. När jag fokuserade min kamera på skinnets ropar Miqe: *Här är en till* och jag tittar upp. Denna gång var det en otroligt vacker nyömsad silvervit hane av bosnisk huggorm han hittat, vi var euforiska och en mängd bilder togs innan den fick fortsätta den väg den kom in i sitt röse under enbuskarna. På några minuter hade *Bosniensisdalen* vi passande döpt den till givmilt bjudit oss ur sitt ymnighets-horn fyra vackra huggormar, vi var mer än nöjda. Värmen kom och med den vår hunger efter morgonens alla härliga äventyr.

Vandringen tillbaka mot bilen högt uppe gick efter Stožinas branta sluttning var lätt då vi följde en gemstig nästan ända upp till bilen. På ängen vid en fåbod dukade vi upp dagens för oss nu traditionsenliga lunch bestående av bröd, öl och pršuta och vi lät oss väl smaka. Vi vinkade till tillsynsmännen då de passerade oss i sin jeep på sin morgonrunda i bergen, de vinkade glatt tillbaka. Stora brunröda skalbaggar

svärmade runt oss och ramlade klumpigt ner runt oss där vi åt. Miqe lyckades med konststycket att ta ett par bilder av baggarna med en pivo i näven och kameran i den andra till mitt stora nöje då jag vilade i skuggan. Koffeinbehovet som markant stegrats hos oss efter lunchen tillfredsställde vi i det närbelägna Žabljak på ett fik och passade samtidigt på att skriva resedagbok och smida nya planer för var vi skulle åka. Våra planer blev att åka norrut för att leta karsthuggormar. Vi åkte mot Nikšić på smala och slingriga vägar, solen sken från en klarblå himmel.

Det var varmt och gnistrande gröna smaragdödlor sprang över vägen framför bilen. En montenegrin i en gammal jeep körde om oss i en kurva och passade på att raka av vår backspegel i bara farten. Han stannade och med en gemensam insats avsköts terrängen och vi återfann till slut spegeln. Han hade verktyg i bilen och vi lyckades få tillbaka spegeln på sin plats efter lite mekande, vi pratade glatt en stund innan våra vägar skildes. En liten bit därifrån hittade vi en överkörd eskulaporm (*Zamenis longissimus*) på vägen. Då och då stannade vi efter vägen där det såg bra ut och letade men fann endast ödlor. När vi kom upp ovanför Nikšićko Jezero var himlen över BiH fortfarande lika dystert blygrå som då vi passerade tidigare på vår färd mot Durmitor. Modfällda åkte vi vidare mot BiH och kom fram till Brocanac där vi plötsligt såg en stor orm ringla på vägen framför oss. Vi tvärstannade bilen och jag lyckades fånga den. Det visade sig vara en fyrlinjesnok (*Elaphe quatuorlineata*) som är en av Europas största ormar.

Det här exemplaret var grovt som en falukorv och riktigt långt, närmare två meter. Den grova ormen var vackert läderbrun med fyra svarta strimmor på kroppen och den hade en vackert svavelgul buk. Den var riktigt sur och väste dovt men gjorde inga försök att bitas då vi hanterade den. Vi tog massor med bilder på den och oss och släppte sedan ut den på andra sidan vägen dit den var på väg då vi kom och störde. Det hade nyligen regnat i Brocanac och vägens asfalt låg fortfarande ångande våt i den tillfälliga solen. Vi letade efter flera ormar men fann endast en jättelik trelinjeödlå (*Lacerta trilineata*) i en förfallen ruin. Gråsvarta moln tornade upp sig och avlägsen åska hördes från de berg långt borta i BiH där vi ämnat leta karsthuggorm följande dag och vi nödgades smida en ny plan för morgondagen. Vi vände och körde tillbaka söderut till restauranten där vi tidigare ätit med utsikt över Nikšićko Jezero.

Vi beställde in grillat fårkött och Beck's Pivo, lite besvikna över att de inte hade Nikšićko pivo nu heller, men Beck's dög gott till det välsmakande fåret. Jag mindes att tyskarna vi tidigare träffat i Virpazar hade varit nere på ön Ada vid den Albanska gränsen och föreslog att vi kunde åka dit då det regnade i norr. Miqe tyckte att den idén dög gott och det skålade vi på. Vi tog god tid på oss att äta då vi visste att det skulle bli en hård nattkörning, bättre att färdas i natten och leta på dagen resonerade vi. Skymningen föll redan då vi passerade Nikšićko Jezero och det blev en lång resa i mörkret. Vi stannade och rastade en liten bit utanför Podgorica där vi gick ut för att sträcka på benen. Det var sent och ingen trafik som störde, långt ute i den ljumma sammetsvarta natten hörde vi lövgrödor spela minns jag väl. Färden fortsatte genom natten, vägen var lång och vi underhöll varandra med saftiga historier från förr om djur och folk för att hålla oss vakna och hade riktigt kul. Sent i vargtimmen var vi äntligen framme vid Ada och kunde köra ut till ön via den lilla bron. På ön körde vi in på en liten stig där vi sov ett par timmar i bilen till gryningen kom.



Regnstormen försvann och det började ljusna över Durmitor. ©Leif Westrin.



Nu sken morgonsolen över den blöta dalen. ©Leif Westrin.



*Mosorödlorna (Dinarolacerta mosorensis var de första som vi fann efter regnet då vi nedsteg i dalen. ©Leif Westrin.*



*Mosorödlorna kom fram och njöt av solen efter regnet. ©Leif Westrin.*



*Plötsligt låg den bara där på enbuskarna. En semiadult Vipera berus bosniensis.*

©Leif Westrin.



*Semiadult hona av bosniensis ovanpå en enbuske in situ.. ©Leif Westrin.*



*Vassa tänder attackerade förgäves handsken.*

©Leif Westrin.



*Lysande blå Gentiana verna prydde marken i dalen. ©Leif Westrin.*



*Hona av Vipera berus bosniensis in situ.*

©Leif Westrin.



*Glad herpetolog med en sur huggorm.*

©Leif Westrin.



*En glad Leif.*

©Leif Westrin.



*En klassisk stund i hatten och sedan friheten.*



*Ytterligare en vuxen hona fann vi bara ett par minuter efter den andra, definitivt en bra dag i livet. ©Leif Westrin.*



*Ett par minuter senare fann vi en till bosniensishona. ©Leif Westrin.*



*Obligatorisk stund i hatten före utsläpp där den hittades. ©Leif Westrin.*



*Jag hittade ett helt färskt ömsskinn av bosniensis i röset. ©Leif Westrin.*



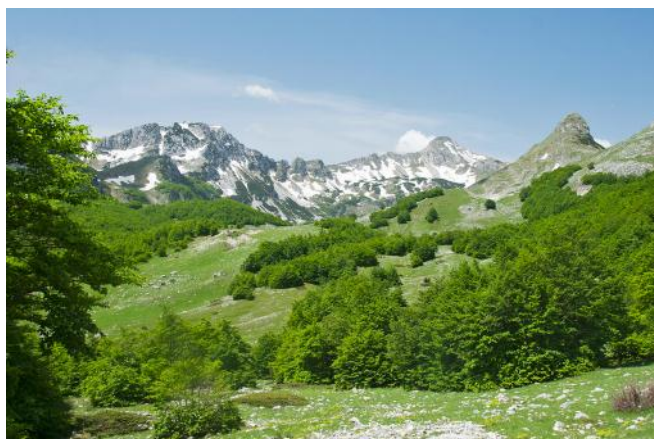
*En vacker hane av bosnisk huggorm visade sig vara tidigare ägare av ömsskinn jag fann. ©Leif Westrin.*



*En stund i hatten före vi släppte ut den. ©Leif Westrin.*



*Miqe betraktar bosniensishanen före utsläppandet efter plåtning. ©Leif Westrin.*



*Vi sade adjö till Huggormsparadiset. ©Leif Westrin.*



På väg mot Nikšić. ©Leif Westrin.



Leif med en stor fyrlinjesnok  
(*Elaphe quatuorlineata*) ©Leif Westrin.



Fyrlinjesnoken är sura då de infångas men de  
bits inte ofta som tur är. ©Leif Westrin.



Vi släppte ut fyrlinjesnoken precis där vi fann  
den. ©Leif Westrin.

**26/5. 2009. Dag 6 och tillika min sextionde födelsedag!** Vi vaknade i gryningen och åt en frukost som spartanskt var varsin energy-bar och några klunkar vatten. Vi upptäckte att det var gott om mygg och vedade snabbt upp rutan. Vi startade bilen och körde tillbaka över bron där vi stannade och parkerade vid brofästet. Runt brohuvudet hade det vuxit upp en brokig mängd av barer och butiker för turisterna men då i tidiga ottan var naturligtvis allt stängt och endast grodornas och fåglarnas sång hördes utifrån vassen i den tidiga morgonen.

Vi gick ut på bron och fotograferade kanalen. Vattnet låg spegelblankt då morgonvinden ännu inte börjat blåsa, vi fick se solen gå upp och belysa alla små fiskebåtar i kanalen och deras nät som speglade sig dekorativt i vattnet. Ljuset hade kommit och vi gick tillbaka till fastlandet och började undersöka omgivningarna. Runt det bebyggda området fann vi att det var gott om skräp som bitar av heltäckningsmattor, plåt och eternitskivor plus en mängd virke. Jag lyfte på prov en bit matta och hittade omedelbart en snok (*Natrix natrix persa*) som infångades för plåtning, det skulle bli fler. Miqe och jag fortsatte att riva i matthögen och det visade sig vimla av vattensnoken där, orm nummer två var en rutsnok (*Natrix tessellata*) och sedan tappade vi räkningen. och det visade sig vimla av vattensnoken där, orm nummer två var en rutsnok (*Natrix tessellata*) och sedan tappade vi räkningen. Vi samlade alla hittade *Natrix* i en ormpåse för senare fotografering, påsen blev snart riktigt tung. Det var riktigt kul att leta orm här och vi lyfte ivrigt som då vi var skolpojkar på allt skräp vi fann och fyllde påsen. Det var härligt att bara för en stund få leva i nuet, vi fångade för glatta livet och bara njöt.

Efter att ha vänt upp och ner på matthögen vandrade vi längs en grusväg och bredvid ett gammalt bilvrak som vars sidor med prydliga skotthål, det stod ”Canon” på med stora bokstäver, fann vi en hög med gamla korrugerade eternitskivor. Dessa måste vi ju bara undersöka och vi började lyfta skivor. Under den översta skivan låg en murödla som fick gå ner i en egen påse. Under skiva nr två låg en snok (*Natrix n. persa*) som fick göra de andra ”doftarna” sällskap. Vi fortsatte utgrävningen och skiva nummer tre lyftes och under den låg en stor vackert blå ödlesnok (*Malpolon monspessulanus*) ihoprullad, en hane visade det sig. Skiva nummer fyra lyftes med våra gemensamma krafter och där låg till vår stora överraskning en till ödlesnok ihoprullad, denna gång en vackert röd hona som vi likt hanen tog massor av bilder på. Slutligen hade vi nått högens botten och skiva nummer fem lyftes. Under den låg en mängd vattensnokar som vi inte orkade fånga då vi hade mer än väl av den varan redan. Ett flertal kopparödlor (*Anguis fragilis colchicus*) låg dock kvar i sällskap med en mängd ungar av den lilla vattensalamandern. Denna ormriska hög hade gett ett otroligt utbyte och nu återstod bara jobbet att fotografera morgonens skörd av alla djur innan de släpptes tillbaka i högarna där vi funnit dem.

Ödlesnokarna var de första som vi avfotograferade då det är en mycket god regel att börja med de värsta först. Hanen sprattlade mest, men efter lite jonglerande fick vi till slut våra bilder. Den röda honan var i början lugn då vi plåtade henne, men när vi skulle ta den traditionella hattbilden totaltröttnade hon och begravde tänderna djupt i roten av Miqes långfinger. Micke ropade: *Passa på och plåta nu för fan, det här gör jäävligt ont!* Jag skämtade att jag först måste byta objektiv och fick en blick tillbaka som sa mer än tusen ord, jag tog bilden och sedan frigjorde vi det ymnigt blödande fingret ur ormens vassa gap. Efter tvättning med alsolsprit och omplåstring gick resten av dokumenteringen av de övriga djuren som en dans, mängder av bilder togs och sedan släpptes djuren tillbaka till det träsk de kom ifrån. Efter denna givande morgonjakt var vi mer än nöjda trots blodvite åkte vi över bron till Ada.

Väl över bron började vi leta efter lämpliga platser för reptiler och vi fann snart att de enda platserna var runt husen längs kanalen. Kaffeabstinensen var enorm hos oss båda och räddningen kom då vi träffade två serbiska båtbyggare som insisterade på att få bjuda oss på kaffe. Till det gudasända förslaget tackade vi inte nej. Den starka svarta serbiska brygden stärkte våra livsandar och vi piggnade till, de berättade att det var lite av vilda västern där med nybyggnad ute i träsket längs kanalen där marken var billig och att det vimlade av orm under allt byggnadsmaterial runt de halvfärdiga husen. Vi umgicks och samspråkade länge och hade kul med båtbyggarna men tvingades tillslut säga adjö och återgick till vårt letande nu betydligt mer inspirerade efter allt kaffe. På vägen vid infarten till det inhägnade hotellet hittade vi en överkörd unge av fyrlinjesnok då vi passerade på vår väg mot all härlig bråte på tomterna att välta och lyfta på.

Solen hade börjat värma och på en stor hög med gamla järnvägssyillar sprang och solade massor av murödlor och karstödlor. Ödlorna fick behålla sin tunga hög intakt då betydligt lättare plankor och plåtar låg överallt till synes ägnade att lyfta på för oss. Kopparödlor och vattensnokar låg under nästan varje objekt vi lyfte på och vi hade extremt kul då vi letade. I de uppgrävda vattenhålen runt husen låg vaksamma gulprickiga svarta kärrsköldpaddor (*Emys orbicularis*) och solade på gamla bildäck och annan flytande bråte och dök ner i vattnet då vi närmade oss. Vi smög på dem och lyckades ta ett antal bilder på de skygga sköldpaddorna och sökte oss sedan in i träsket längs en liten grusväg. Miqe upptäckte en gigantisk eskulporm som låg och solade sig i en grenklyka, en enda ynka bild hann vi få innan det gigantiska djuret vräkte sig in i vassen och var borta. Vi letade en stund i träsket efter den men den var och förblev uppslukad av träsket.

Grusvägen ledde oss tillbaka mot husen vid kanalen och på en gammal veranda fann vi en vackert röd poskok (*Vipera ammodytes*) som låg och insöp morgonsolen. Vi tog mängder av bilder på min ”födelsedagsorm” som Miqe snabbt och egenmäktigt utnämnde den till. Gamla mattor och rostiga plåtar låg på tomten men vi fann inga fler poskok trots vårt ivriga letande under dem, överallt sprang det ödlor och vi fann mängder av vattensnokar och kopparödlor under bråten. Det hade blivit förmiddag och det var dags att bryta upp från Ada som varit mycket givande. Vi körde mot Ulcinj och bara ett par hundra meter från ön fann vi en nyligen överkörd sköldpadda (*Testudo hermanni*) platt som en pannkaka på asfalten. Vi färdades genom ett torrt jordbrukslandskap omgivet med torra åkrar och ängar. Vid Donji Štoj hittade vi nästa lik, en överkörd bjälksnok (*Dolichophis jugularis*). Vi stannade och tog några bilder av dess sorgliga kvarlevor. En jätteflock biätare (*Merops apiaster*) flög oupphörligt på den torra slätten och fångade bin



och getingar. Jag passade på att slå ett antal bilder på dem.

Vår plan var att passera Ulcinj och sedan fara mot Spuz för att leta vattensnokar och annat smått och gott, men planer har en egenhet som bekant att ibland grusas. Vi körde fel och kom in i staden som var myllrande av trafik efter huvudgatan med dess alla dess exotiska minareter, från dessa hördes utropen blandat av ljudet av stadens alla alp och tornseglare som svirrade i luften i sin ständiga jakt på insekter, det var en klart exotisk ljudupplevelse. Vi träcklade oss sedan ut efter lite snurrande och u-svängar. Utanför staden stannade vi en stund och tittade på de pittoreska pålhusen i vattnet vid Milet kanalen där fortfarande traditionellt fiske pågår vid säsong för detta. Vi körde norrut efter kusten och stannade vid en pinjelund där vi åt lunch som ni nog räknat ut bestod av vår traditionella rätt på vår resa: pršuta, pivo och hleb. Utsikten från vår matplats var grandios med det blå Adriatiska havet spegelblankt framför oss där vi satt bekvämt lutade mot varsin grov pinjestam med en pivo i näven.

Skuggan var välgörande då det var mitt på dagen och bofinkar gav oss en vacker lunchmusik. Mätta och okoncentrerade missade vi naturligtvis avfarten mot Podgorica och hamnade ofrivilligt i Sveti Stefan, vi fick vackert finna oss i vårt öde att tvingas åka upp för en lång bensinsugande slingrande bergsväg över berget och sedan styra mot Virpazar i stället där vi visste sedan tidigare att det fanns gott om djur och inte att förglömmas gott kaffe. Vi uppsökte baren som vi vid tidigare tillfälle besökt och beställde in varsin kopp svart starkt serbiskt kaffe. Kaffet kom in och vi passade på att skriva lite i våra resedagböcker då vi för en kort stund hade tid för detta och kaffet fick oss att pigga till. I Virpazar letade vi sedan en kort stund efter reptiler och passade även på att titta på dvärgskarvarna som dök och jagade fisk under den gamla stenbron. En död rutsnok låg och flöt bland näckrosorna under bron, den hade sannolikt blivit överkörd på bron och sedan nedkastad i vattnet. Vi letade efter stranden där vi tidigare träffat de ormletande tyskarna, en scheltopuzik ringlade stelt över stigen då vi kom, en liten stund senare upptäckte vi en Dahlsk snok (*Platyceps najadum dahlii*) på muren som blixtnabbt kastade sig ut i björnbärssnåret och var borta, en enda skakig bild lyckades jag dock få innan den flydde.

Vår färd gick sedan mot Vranjina, vi åkte efter den gamla järnvägen som följer Skadarsko Jezeros strand, vi såg ett flertal massakrerade rutsnokar på vägens asfalt och stannade där för att titta efter reptiler. Vi gick efter stranden och framför oss rann det vattensnokar av båda arterna ut i vattnet framför oss där vi gick. En mjärde som låg i vattnet var full med fisk som plaskade och dess ägare i en av sjöns typiska spetsiga flatbottnade båtar stakade runt bland näckrosbladen och vittjade sina mjärddar ett hundratal meter ut på sjön. Jag passade på att ta lite bilder av honom innan vi åkte vidare mot Vranjina. Vid Vranjina stannade vi och vandrade sedan efter den stenlagda järnvägsbanken som stupade ner i sjön. Det hade nu hunnit bli eftermiddag och solen hade börjat sjunka och belyste järnvägsbanken i perfekt vinkel. När vi gick där efter järnvägsbanken plaskade feta grodor och vattensnokar i mängder ner i vattnet framför oss. Stora och tunga svarta kärrsköldpaddor (*Emys orbicularis*) gled makligt ner i vattnet framför oss då vi kom och störde deras fridsamma solbad i den låga gassande eftermiddagssolen, vi kunde inte bara låta bli att fånga ett par vackra rutsnokar som ”mäskade” vilt och spred sin ”väldoft” på våra händer. Vi brukar ofta bli som barn då vi hamnar på ett ställe med mycket snok, vi fotograferade dem, släppte dem och bara njöt i den gyllene eftermiddagssolen. Våra magar började kurrande göra sig påminta och vi körde till ett värdshus vi sett tidigare vid vägen.

Värdshuset låg vid foten av ett toppigt berg med en skön utsikt mot sjön. Då det var ”offseason” var det stängt men värden sade att vi var välkomna om ett par timmar då han satt på strömmen och fått igång köket, och detta för bara vår skull vilket vi var evigt tacksamma för. Han berättade att för några år sedan hade en vän till min vän Mario Schweiger varit uppe på berget bakom värdshuset och fångat över 50! poskok samma dag. Vi hade nu något att göra under tiden maten tillreddes då berget väckt vår nyfikenhet och det måste bara bestigas. Vi besteg berget och letade ett par timmar men fann endast ödlor, det började mulna och tunga åskmoln låg hotande över de avlägsna Prokletijebergen i fjärran. Utsikten var bra och värd mödan att bestiga berget trots det magra resultatet av ormfynd där. Vi sökte oss ner till värdshuset för att där fira min sextiårsdag. Stämningen var hjärtlig då vi kom ner från berget och vi tog bilder på värden och värdinnan, Miqe upptäckte att det fanns massor av sjögrodor i den tömda poolen, han hoppade ner i den och tog massor av bilder av alla desperat hoppande grodor på botten. Ett akvarium på gården med levande ålar tilldrog även vår uppmärksamhet och vi tog ett par bilder av dem.

I väntan på maten hämtade den vackra värdinnan ett par väl kylda flaskor Jelenpivo och slog sig ner vid vårt bord där hon stannade resten av kvällen, vi pratade och hade kul, jag tog ett flertal bilder på henne med utslaget hår och hennes vackert nötblå ögon glittrade mot mig i sökaren, livet kunde vara sämre! Maten kom in i sällskap av nya pivo och det var mängder av grillat kött och den obligatoriska goda korven naturligtvis. Vi inmundigade vår goda skummande Jelenpivo och min gamle vän pekade med en halväten korg mot Prokletjebergen på andra sidan Skutarisjön där det nu klarnat och solen hade börjat gå ner, han sade ”undrar vad som finns där. Jag sade då ”det tar vi reda på nästa gång om *Kronos* tillåter det, jag kanske förresten snart är en del av historien”. Miqe replikerade då snabbt: ”*De av din art dör aldrig*” Med våra magar fyllda av ett flertal pivo började vi prata om tider som gått och minnena kom till oss. Skriv om det här sade Miqe och jag berättade då att jag länge hade planerat för denna artikel. Livet var bra, vi pratade om gamla tider och solen gick ner under Prokletjebergen. Den sammetsvarta natten kom med ljudet av Skutarisjöns miljonhövdade kör av löv och sjögröddor.

Det var en skön stämning på värdshuset och vi satt och pratade länge om allt. Värdinnan var livligt intresserad av oss och våra för hennes öron ovanliga berättelser om ormar och resor, men allt trevligt har ett slut. Motvilligt bröt vi upp för att åka vidare, den vackra värdinnan tryckte en lapp med sin adress i min hand och kysste mig innan vi sade farväl till dessa gästfria människor. Vi åkte upp mot Korita vi gjorde ett välbehövligt stopp vid en vägkrog utanför Nikšić för att få lite kaffe, en kampsportstävling mellan Montenegro och Kroatien gick på TV som vi och en stor del av Nikšićs polisstyrka tittade på. Montenegro vann, stämningen var hög och alla jublade. Vi piggnade till av kaffet och vi var snart framme vid gränsen mot BiH. Passkontrollen var ovanligt tidsödande och omständlig och vi höll på att somna i bilen men till slut fick vi åka vidare och kom fram sent till Korita. Vi slog upp tältet på en äng, somnade till syrsor och dvärguvars sång och sov ett par timmar.



*En knippe vattensnokar fann vi före bron till Ada. ©Leif Westrin.*



*Ödlesnok, hona. ©Leif Westrin.*



*Ödlesnoken har en grym blick. ©Leif Westrin.*



*Obligatorisk hattbild av ödlesnok. ©Leif Westrin.*



*Miqe fick en smärtfylld upplevelse av ödlesnoken. ©Leif Westrin.*



*Closeup, ödlesnok. Strax före Ada. ©Miqe Erikzén.*



*Hane av ödlesnok. Ada. ©Miqe Erikzén.*



*Ödlesnokshane. ©Leif Westrin.*



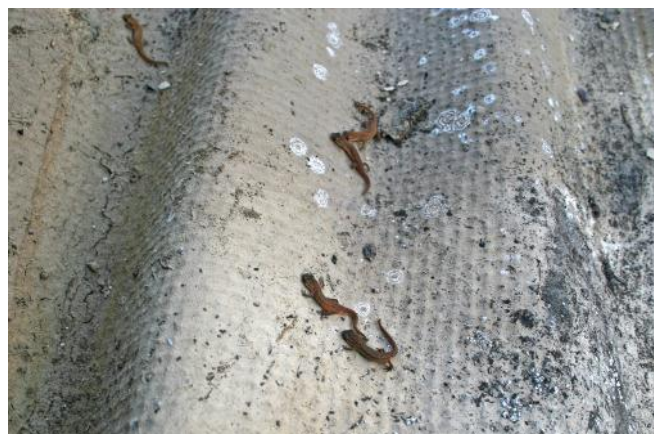
*Leif med ilsken ödlesnok. Ada. ©Miqe Erikzén*



*En blåfläckig kopparödla hittade vi i eternithögen. ©Miqe Erikzén*



*En rutsnok låg under eterniten tillsammans med vattensalamandrar. ©Miqe Erikzén.*



*Massor av små vattensalamandrar fann vi på botten under eterniten ©Miqe Erikzén.*



*Tunga påsar och glada miner före plåtning och utsläpp av ilskna ödlesnokar. ©Miqe Erikzén*



*En sandhuggorm fann vi utanför ett båthus. Ada. ©Miqe Erikzén.*



*Morgonsolen lockade fram en poskok (Vipera ammodytes). Ada. ©Leif Westrin.*



*En jättelik eskulaporm låg i en grenklyka och försvann som en blixtn i träsket. Ada. ©Leif Westrin.*



*Att leta efter eskulapormen i träsket var lönlöst.  
©Miqe Erikzén*



*En av alla biätare vi fann vid den Albanska gränsen. ©Leif Westrin.*



*Getingarna var chanslösa då biätarna kom.  
Donji Stoj. ©Leif Westrin.*



*Serbiska båtbyggare bjöd på kaffe. Ada.  
©Miqe Erikzén*



*En prsutamacka med pivo utanför Ulcinj var inte fel. ©Leif Westrin.*



*En Dahls snok försvann in i buskarna. Virpazar.  
©Leif Westrin.*



*Leif med rutsnok vid stranden. Vranjina.  
©Miqe Erikzén.*



*Leif fotograferar en rutsnok. Vranjina.  
©Miqe Erikzén*



*Två rutsnokar i handen. Vranjina.  
©Leif Westrin.*



*Leif med det glada värdparet som vi firade Leifs  
födelsedag hos. Vranjina. ©Miqe Erikzén*



*Solen gick ner över Prokletijebergen. Vranjina  
den 26 maj. ©Leif Westrin.*

**27/5. 2009. Dag 7.** Vi rev vårt tält i gryningen innan människorna vaknade. Morgonen var svinkall, det var nästan frost i det daggiga gräset och det ångade då vi andades. Under tiden vi åt vår frukost fick bilen gå på tomgång för att vi skulle få lite värme i kroppen. Solen steg och förgyllde bergen, det blev snart tillräckligt varmt för att börja leta reptiler. Då det var den näst sista dagen för oss på Balkan valde vi att skänka Korita vår morgon och försöka finna fler karsthuggormar. Solen nu steg snabbt började värma och snart myllrade det av ödlor som var giriga efter solvärmens efter den kalla natten. De bruna murödlorna var de första att komma fram tätt följda av de svarta spetshuvudödlorna, de morgonstela ödlorna var lätta att fotografera då de högst motvilligt lämnade sina solplatser. Lysande röda guldhoppspindlar *Philæus chrysops* kom fram och solade sig samtidigt med ödlorna på stenarna. Ormarna däremot gäckade oss och lyste med sin frånvaro trots det till synes perfekta vädret vilket var lite frustrerande för oss då vi visste att de fanns dolda någonstans där djupt nere i karsten under våra fötter. Vi vandrade upp och ner i dolinerna för att hitta fler macrops, men utan resultat.

Det gick några timmar, det var gott om sandödlor och stora lysande gröna smaragdödlor som prasslade i gräset men som sagt inga ormar, gräset hade torkat upp och det började dofta timjan, det började närma sig lunch och vi började vandra ner mot bilen. Strax före vi kom ner till bilen såg jag skymten av en ödla försvinna in i ett stenröse. Jag öppnade röset och lyckades fånga ödla, det var en sandödla. Vi hade tur, vi hade hittat en mycket ovanlig form av den bosniska sandödla, det var en rödryggad sandödla även kallad ”*erythronothus*” i litteraturen. Detta är ingen underart av sandödla utan är en mutation som är beskriven flera gånger tidigare från andra populationer av sandödla, men för mig var det första gången och det var kul. Vi plåtade den och sedan släpptes den tillbaka i karsten. Det var nu varmt och definitivt dags för lunch.

Pivon hade legat under bilen och var nu väl kyld, den ”satt” fint tillsammans med stora bitar av hleb och mängder med finskuren pršuta. Våra skor och strumpor var dyngsura och fick ligga i solen emedan vår lunch förtärdes, den smakade verkligen bra efter allt vårt springande upp och ner i alla doliner i vårt sökande. Då det var vår sista riktiga letardag planlade vi resrutten noga emedan pivon och prsutan gick ner i våra magar och lade sig till rätta. Valet föll på Cemerno och dess omgivning. Strumporna och skorna hade torkat i den starka solen och vi bröt upp. Vi körde över Gatačske Polje och stannade en stund för att leta vattensnokar vid *Rijeka Mušnica* nära Avtovac. Vi såg ett flertal *Natrix n persa* och som vanligt på denna plats var ingen av dessa stripade utan de såg ut som våra vanliga svenska snokar hemma. Klockgro-dorna spelade sin entoniga sång avbrutna oupphörligt av det grova kväkandet från de feta sjögro-dorna i floden.

Gačko passerades efter en sista pivobunkring och vi var snart uppe i bergen där ett kargt karstlandskap bredde ut sig, en flock karstfärgade och fribetande kor blockerade vägen, det var bara att stanna och ”gilla läget” Omgivningen såg bra ut för att leta huggormar och vi letade men fann endast ödlor och började söka oss mot vägen där ett flertal serbiska poliser stannat och nyfiket observerade våra förehavanden djupt nere i en dolin. Vi vandrade upp till dem och vi föll snabbt i glatt samspråk med dem efter vi förklarat vad vi gjorde där, de var unga och glada grabbar som knappt varit mer än barn under kriget onda dagar. De fick pröva våra ”vapen” som Pillstromtänger och kameror, de visade glatt och stolt sin utrustning för oss. Vi tog några kul bilder av oss tillsammans. Vi skildes åt som vänner och åkte åt skilda håll då de var på väg ner till stationen i Gačko och vi på väg mot Cemerno.

På vägen upp strax före Cemerno passerade vi ”Björnbäcken” och vi kom naturligtvis in på våra minnen av hur mycket pivo vi drack då vi tältade nere vid bäcken och om våra flickvänner från förr som var med då i juli anno 1987 och hur kul vi hade det i tälten då för så länge sedan. Där badade vi, fångade ormar och ödlor, drack pivo och gjorde mycket annat i tälten, jaa livet lekte då. Väl uppe i Cemerno parkerade vi bilen och gick upp på den legendariska ridgen med sin grandiosa utsikt över bergen. Vi observerade endast några sandödlor och *mosorensis* men inga ormar tyvärr där heller. Vädret började nu förändras, en ond vind

blåste och tunga blygrå moln började rulla ner för bergssidorna, två korpar flög ropande över oss. Vi insåg att nu var det dags att lämna bergen innan regnet kom och att Balkan bjudit oss vad det kunde av bra väder, vi provianterade vatten från källan i Cemerno, tog farväl av de älskade bergen och började styra tillbaka ner mot kusten. Regndroppar föll mot vindrutan då vi åkte men upphörde att falla då vi nådde lägre höjd. Ett lågtryck hade etablerat sig över Balkan och vi insåg vilken ynnest och kanske tur vi hade haft med vädret som varit i stort sett perfekt under hela vår resa, en bättre sextio års present kan man nog inte få.

Det hade blivit eftermiddag och himlen var nu grå och solen var borta. Vi planerade att sova vår sista natt på Balkan i närheten av flygplatsen i Kroatien för att vara på plats då vi vaknade. Vi körde igenom Trebinje och en bit utanför stannade vi för att lyfta bort en sköldpadda från vägen, där fann vi en vacker fyrlinjesnok överkörd. Vår lust att leta efter fler av denna sort där i de perfekta gamla stenmurarna runt ängarna bland björnbär och murgröna avtog tvärt då vi såg de ilsket röda minskyltarna med sina vita grinande dödsallar i väggkanten. Skymningen började komma och vi körde in i Kroatien, vi var hungriga och planerade att äta en sista riktig middag denna vår sista kväll på Balkan. Efter kustvägen åkte vi mot Cavtat och stannade vid ett vitt värdshus som verkade lovande med en skär flamingo i neon på fasaden.

Vi parkerade oss vid ett bord på verandan med fin utsikt över havet och beställde in varsin Balkan Mixed Grill då vi ville frossa i kött, till detta naturligtvis varsin pivo. Maten var god och vår stämning hög trots att det var vår sista kväll på Balkan för denna gång. Vi kunde skåda ett mäktigt åskväder ute över Adriatiska havet med blixtar som närmade sig. Vi njöt av den balkanska musiken ur värdshusets högtalare ackompanjerat av dånet från åskan med sina ljungande blixtar. Vi satt länge där och språkade om allt som hänt oss då det var mycket härliga ting vi upplevt dessa sköna dagar i maj. Det var dags att söka nattläger och vi körde mot Cilipi där jag efter lite möda fann en liten bra undanskymd plats att parkera oss för natten. Regnet hade nu börjat falla, vi kröp ner i sovsäckarna och tog varsin rejäl whisky som vi avnjöt trots det envisa droppandet på taket. Vi pratade länge naturligtvis innan vi till slut somnade i bilen.



*Murödla. Korita. ©Leif Westrin*



*Tomasinis spetshuvudödla. Korita.  
©Leif Westrin*





*Blomprakten var hänförande i Korita.  
©Leif Westrin*



*Macropsland. Korita.  
©Leif Westrin*



*Guldhoppspindel (*Philaeus chrysops*)  
©Leif Westrin*



*Miqe letade macrops i daggen. Korita.  
©Leif Westrin*



*Miqe skådade ut över Kobilja Glava. Korita.  
©Leif Westrin*



*Leif hittade en rödryggad sandödle.  
©Leif Westrin*



*Leif öppnar röse och letar efter den röda sandödlan. Korita. ©Miqe Erikzén.*



*Rödryggad sandödlan. Korita. ©Leif Westrin*



*Vi fann en rödryggad sandödlan i Korita. ©Leif Westrin*



*Efter det rödryggade fyndet förtjänade vi ett par väl kyllda Jelen Pivo. Korita. ©Leif Westrin*



*Jelen Pivo, Serbiens godaste öl tyckte vi. ©Leif Westrin*



*Pršuta (Balkansk rökt skinka) ©Leif Westrin*



*Vägen mot Gacko.*  
©Leif Westrin



*Vägskälet mot Mostar, Nevesinje och Sarajevo vid Gacko.* ©Leif Westrin



*Den snokrika Rijeka Mušnica.*  
©Leif Westrin



*Grodfight. Rijeka Mušnica .*  
©Leif Westrin



*Kor på vägen mot Cemerno.*  
©Leif Westrin



*Vi stannade och passade på att leta orm.*  
©Leif Westrin



*Ett gäng glada poliser. Gacko.  
©Leif Westrin*



*Utsikt över det sk. Veithberget från ridgen i Cernerno. ©Leif Westrin*



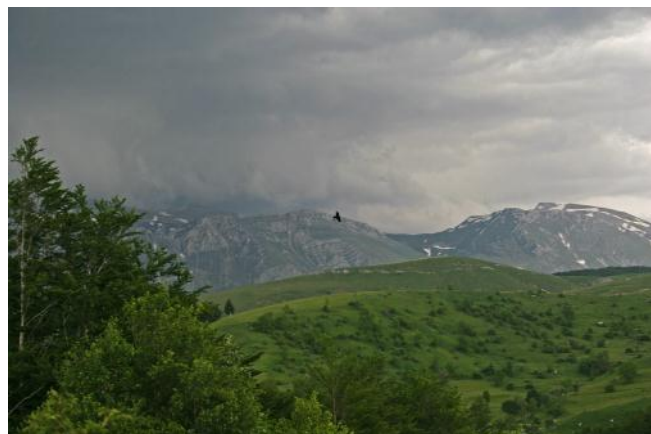
*Leif letar poskok vid ridgen. Cernerno.  
©Miqe Erikzén.*



*Miqe fann en mosorödla i ridgen. Cernerno.  
©Miqe Erikzén*



*Mosorödla (*Dinarolacerta mosorensis*) Cernerno. ©Miqe Erikzén*



*Ovädret drog in över Cernerno, det var dags att säga adjö till Cernernos berg för oss.  
©Miqe Erikzén*



*Karstödla. Meka Gruda*  
©Miqe Erikzén



*Karstödla. Meka Gruda.*  
©Miqe Erikzén



*Sköldpadda (Testudo hermanni) Bileća*  
©Miqe Erikzén



*En ständig otäck påminnelse om försiktighet var  
minskyltarna. ©Leif Westrin*



*Serbisk Höskörd. Bileća .*  
©Leif Westrin

**28/5. 2009. Dag 8. Hemresedagen.** Det var fuktigt och bilens rutor var immiga då vi stela vaknade i gryningen men regnet hade upphört. Jag startade bilen för att få upp värmen och driva bort fukten från rutorna. Vi bestämde att åka mot Cavtat och där packa om vår utrustning för hemresan. Vi hade en svag förhoppning att titta på spetshuvudödlor i Cavtats gamla murar om solen kom fram senare. Vid stranden i Cavtat packade vi om, jag demonterade min ormtång med ett visst vemod då man aldrig vet på en resa om man kommer att återvända. Packningen gick bra och våra ryggsäckar stuvades in i bilen.

Vår vattendunk behövdes inte mer och den fick göra en flygfärd ner i en container vid stranden. Bilen parkerades och vi gick omkring i Cavtat för att finna ett öppet ställe där vi kunde få en morgonkaffe, vi fann en bar med reklam för Laško pivo som vi frankt äntrade. Vi beställde varsin kopp rykande hett svart kaffe som avnjöts. Molnen låg envist kvar och det var bara att inse att någon bonusletning efter ödlor inte skulle ske för oss. Kaffet fick snart göra sällskap av varsin Laško pivo men det hade naturligtvis varit bättre med en Jelen pivo var vi enhälligt överens om. Timmarna gick snabbt och det var bara för oss att säga farväl till Cavtat och åka till flygplatsen.

Bilen återlämnades till uthyrningsfirman utan problem då vi undviktit att hårdköra den på steniga stigar. Vi checkade in oss och vårt bagage och nu var det bara att vänta på planet, Miqe hämtade varsin kopp kaffe och efter den avnjutits gick vi till baren och beställde in varsin liter pivo, det tyckte vi att vi var värda efter denna episka resa. Vi hade gott om tid innan planet skulle lyfta så det blev några pivo till.

De som kanske är sugna på att åka till Balkan undrar nog om det går att åka dit med minor och allt. Ja det är riskfritt *om* man bara gör vad turister normalt gör och man håller sig vid kusten i bebyggda områden, badar och äter gott, nema problema- inga problem. Ute på landsbygden är saken mer komplicerad utan lokal kännedom då det fortfarande ligger otrevligheter kvar sedan kriget här och där. Det här var inte vår sista resa till Balkan och vi kommer att återvända.



*Det regnade när vi vaknade i bilen vår sista dag på Balkan. ©Leif Westrin.*



*I Cavtat packade vi för hemfärd, med vemod monterade jag ner min Pillstrom. ©Leif Westrin.*



*Och sedan in i skuffen med våra ryggsäckar. ©Leif Westrin.*



*Cavtat fick bjuda oss på var sin pivo och starkt kaffe. ©Leif Westrin.*



*Väl incheckade bjöd Miqe på en pivo.*

©Leif Westrin.



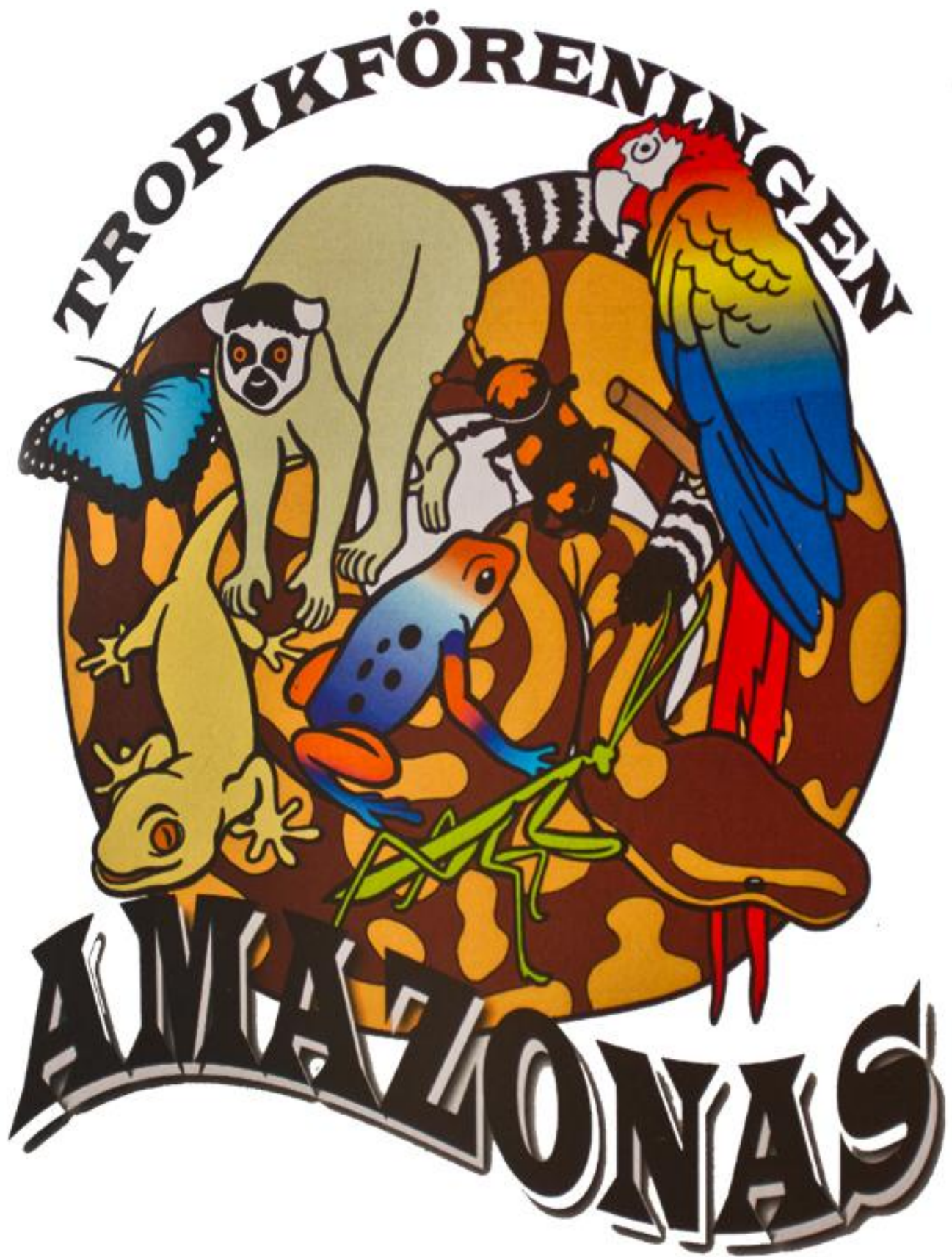
*Jag drack min avskedspivo på Dubrovnik Airport och tänkte att det var min bästa födelsedag jag upplevt på mitt älskade Balkan.*

©Leif Westrin.

Fotnot: Alexander Westerström och undertecknad åkte till Balkan sommaren 2010.

Mer om detta i planerad artikel.

Slut.



Bli medlem du med!

<http://www.tf-amazonas.net/>



## Den Svenska Herpetologiska Superhelgen.

Av Leif G. Westrin.



*Högt hängdes AMAZONAS banér. ©Leif Westrin*

Den sista helgen i augusti brukar av hävd vara tid för Tropikföreningen AMAZONAS reptilmässa Expo Syd i Kristianstad, så också detta år anno 2011. På mässan fanns i år mängder av olika fina djur, allt från taggmöss till albinopytonormar från Australien och mycket, mycket mer att se och kanske få ”öppna lädret” för. Vi svenskar kan vara stolta över de goda avelsresultat som visade sig på mässans rikhaltiga mångfald av fina djur. Många av arterna var bara en våt dröm att kunna förvärva för bara ett par år sedan. En ny familjemedlem följde nog med många hem från mässan. Amazonas- folket har lagt ner ett enormt arbete under fredagsnatten för att även denna episka mässa skulle bli den succé den naturligtvis blev. Detta år var det något riktigt speciellt med då det dels fanns en efterfest för att celebrera vår hobby sedan länge inplanerad av AMAZONAS och Sveriges Herpetologiska Riksförening fyllde hela 40 år och de arrangerade sitt jubileum i det närbelägna Tomelilla. Detta skulle bli en helg i festens tecken för de svenska herpetologerna och så blev det. Mässan förlöpte väl och myndigheterna gav den klart godkänt utan anmärkningar. Enda incidenten var några festprissar som inte hade tålamod att vänta till festen på kvällen utan började festa redan på mässan vilket definitivt inte uppskattades av mässarrangören och de fick ta emot en rejäl reprimand för sitt uppförande, tid för fest kom senare efter mässan till dem och oss alla andra festsugna. Allt har sin tid och festens tid kom efter mässan plockats ihop. Ett antal kilo prima kött hade levererats från ett lokalt slakteri genom Carinas omsorg och flytande varor fanns i nödvändig mängd. En hel närbelägen idrottsplats inklusive klubbhus hade inhyrts för celebrationsfesten. Jag och Johan åkte ut till den först för recon och förbereda allas ankomst efter mässans avslutning. Efter en viss väntan utanför klubbhuset ringde vi ordföranden Chicco som lakoniskt meddelade oss ”Houston, vi har ett litet problem” -kanske inte riktigt så men vårt kassaskåp hade påpassligt gått i baklås, i skåpet låg alla föreningens pengar...och nycklarna till festlokalen-jippee tänkte vi, nu blir det att vänta. Men vår väntan blev inte lång, låsmeden var snabb och snart rullade den första bilen in på plan som snart var sprängfylld av bilar. De gigantiska grillarna monterades snabbt upp och snart brann kolbäddarna muntert, nu var det äntligen rätt tid och plats att dricka ”saft” på både burk och flaska. Den glödande kolen blev snart perfekt och mängder mörkt kött låg på gallren, en väldoft spred sig snabbt över nejden. Festen pågick sedan natten igenom och bullrande skratt hördes då eki-voka historier och anekdoter från förr förtäljdes, köttet fann snart sin rätta plats i våra magar.

Festen var nästan *klingsk*, det saknades bara några tunnor *klingskt blodvin* men vodka och öl dög gott, (*De som sett Star Trek vet vad jag talar om* ☺- en klar succé. Festprissarna från mässan kompengserade väl sitt firande på mässan genom att liva upp festen med sin show, skratten ekade, vi hade kul och det var skönt att leva.



*BERUS fanns på plats .*

©Leif Westrin



*Säljarna hade bråttom att packa upp.*

©Leif Westrin



*Mässan strax före anstormningen av intresserade.*

©Leif Westrin



*Det var många som kom, här ett par nya herpetologer kanske. ©Leif Westrin*

SHR hade ett digert program med fältutflykter som de började med redan på fredagen ute på det vackra Stens Huvud med tyvärr magert herpetologiskt resultat med några små brungrödor. Men det var likväl en bra naturupplevelse för de som höll stövlarna leriga i den skånska våtvarma dimman som lagt sig över nejden. Några av de riktigt gamla legendariska SHR-arna hade anlänt till Petters och Saras gård i Tomelilla redan under fredagen, det var t.ex. mina gamla vänner Sven Sandhaag, Torbjörn Petterson och gamle ordföranden Bosse Petterson från Göteborgs Herpetologiska Förening, över femtio glada ankom redan på fredagen och kom att utökas till närmare hundra under lördagen när resten rumlade in och totalfyllde gårdsplanen med bilar. Ett flertal gamla kända ansikten från förr framträdde med sina decenniers långa erfarenheter av herpetologi redan under fredagskvällen/natten. Värdepåret Sara och Petter Albinson stod för förplägnad som på fredagskvällen bestod av välsmakande pasta med saffran och tomatsås och det som inte fanns nog av på borden kompletterades snart av tunga plastkassar med försynt klirrande innehåll som bars in av ivriga förväntansfulla händer från bilarna. Som tur var fick värdfolket hjälp, Torbjörn hjälpte till genom att baka brödet för festen t.ex. På lördagen dukades det i en av längorna bord för närmare 100 personer när deltagarna besökte Expo Syd eller letade djur i den vackra och lövgrode-rika Fyledalen.

Ett flertal av SHR-s oldboys kom fram till mitt bord på mässan och hälsade och jag fick flera trevliga pratstunder. Den läckra maten som serverades bestod av lammfärslimpa med potatisgratäng av ekologiskt uppfött/odlat på den egna gården. Föredragslistan var späckad och med mycket intressanta ting som berättades om SHR-s långa historia t.ex. Jon Lomans unika och exklusiva bilder plus berättelse om framlidne nestorn Ragnar Enderleins Ringelrike i Lund, mindre givande var dock en skröna som någon ljudligt och lustigt gjordes om framlidne Olle Rosenqvist, en annan dåtida profil och om ett elakt bett av en stor mjukskals-sköldpadda Olle ådrog sig på det dåtida Stockholms Terrarium tyckte en god vän till mig som var närvarande och som haft förmånen att vara Olles vän då han levde. *R.I.P. Ragnar och Olle ni gjorde det bästa ni måktade i livet för oss alla på era alldeles egna sätt- Tack.* Tyvärr kunde inte Christer Rasmussen närvara, hans föredrag hade varit mycket intressant att höra tyckte Sven, som var med då allt hände i början av åttiotalet när vår framtid säkrades. Det var erfaret och berest folk som berättade sina anekdoter och minnen, många hade rest långt som min gamle vän professor Mats Olsson ända från Sydney för att närvara på fyrtio-årsfesten då SHR nu lyckats uppnå den gyllene medelåldern. En annan pigg yngling firar 20 år om två år, det är Tropikföreningen AMAZONAS som fyller myndigt, då kommer det festas som bara 20-åringar kan, det ser vi på BERUS fram emot. Om tio år får vi hoppas att BERUS finns på plats då SHR fyller ett halvt århundrade.



*Mässorna är som en persisk marknad, nästan allt finns till salu. ©Leif Westrin*



*Många fick sina drömmar bli förverkligade på mässan, här en efterlängtat svarthuvad pyton. ©Leif Westrin*



*Ett dukat bord mötte deltagarna. ©Michael Hooper.*



*Claes Andrén och Göran Nilson höll tal. ©Michael Hooper.*



*Mats Höggren i glatt samspråk.  
©Michael Hooper.*



*Festens värd Petter Albinsson i baren.  
©Michael Hooper.*



*Fd Snokenredaktören Henrik Lundström.  
©Michael Hooper.*



*SHR-jubileets deltagare kom och hälsade på Leif  
vid bordet på mässan. ©Peter Ekblom.*



*Sven Sandhaag och Björn Thinning mfl i skåne-  
dimman. ©Peter Ekblom.*



*Dr. Göran Nilson i samspråk med Kurt Elmqvist  
på gårdsplan. ©Peter Ekblom.*

**Din reklam här?**



**Kontakta oss  
för mer info**

**berus@thamnophis.se**

# ***BERUS***

**Svensk Herpetologisk Tidskrift**



*In Berus Veritas*